

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

BS/71/2002

O WYBORACH SAMORZĄDOWYCH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, KWIECIEŃ 2002

Wybory samorządowe odbędą się jesienią, jednak reguły, według jakich miałyby one być rozpisane, jeszcze nie są do końca znane. Sejmowa podkomisja przygotowała projekt ustawy o bezpośrednich wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, który w trakcie publicznych dyskusji został poddany krytyce. Mówiono, że wprowadzenie bezpośrednich wyborów szefów samorządów mija się z celem, ponieważ kompetencje wójta i radnych pozostają według projektu niezmienione. Zwracano uwagę, że wbrew intencjom twórców ustawy nie nastąpi odpartyjnienie samorządów, gdyż według proponowanych zasad praktycznie nieodwoływalny wójt będzie mógł na wszystkich etatach w urzędzie gminnym obsadzać swoich ludzi. Grozi to także pogłębianiem się korupcji i innych patologii życia publicznego. Podkreślano również, że w projekcie nie ma uregulowań zapobiegających konfliktom wójta z radnymi, jeśli wójt i większość radnych należą do przeciwnych obozów politycznych. Obradujące w tym tygodniu sejmowe komisje ustawodawcza i samorządu terytorialnego miały okazję poprawić ten projekt. Ostatnia dyskusja na plenarnym posiedzeniu Sejmu przyniosła dalsze kontrowersje.

W kwietniowym sondażu¹ - realizowanym przed ogłoszeniem najnowszych propozycji SLD - zapytaliśmy ankietowanych o stosunek do bezpośrednich wyborów wójtów, burmistrzów, prezydentów miast. Poruszyliśmy również niektóre inne sprawy związane z wyborami samorządowymi, a także kwestię zainteresowania tym wydarzeniem politycznym.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (143) przeprowadzono w dniach 5-8 kwietnia 2002 roku na liczącej 1044 osoby reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłej ludności Polski.

ZAINTERESOWANIE WYBORAMI

Połowa Polaków (50%) deklaruje, że nie interesuje się planowanymi na październik wyborami samorządowymi. Nieznacznie mniejszy odsetek (46%) stanowią ci, którzy są zainteresowani wyborami do rad gminnych, powiatowych i sejmików wojewódzkich.

W porównaniu ze styczniem zainteresowanie tym wydarzeniem politycznym zwiększyło się, choć w bardzo niewielkim stopniu (o 4 punkty). Deklaracje badanych sprzed czterech lat wskazują, że bliskość terminu wyborów wyraźnie wpływa na poziom zainteresowania tym wydarzeniem. W sierpniu 1998 roku - na dwa miesiące przed wyborami samorządowymi - połowa ankietowanych deklarowała, że jest nimi zainteresowana. Natomiast miesiąc przed wyborami interesowało się nimi już 63% badanych. Oczywiście stopień zainteresowania nie przekłada się bezpośrednio na frekwencję wyborczą, która zazwyczaj jest znacznie niższa.

Tabela 1

W tym roku odbędą się nowe wybory samorządowe do rad gminnych, powiatowych i sejmików wojewódzkich. Czy Pana(ia) wybory te:	Wskazania respondentów według terminów badań			
	VIII 1998	IX 1998	I 2002	IV 2002
	w procentach			
- bardzo interesują	11	15	8	11
- raczej interesują	39	48	34	35
- raczej nie interesują	24	23	31	27
- zupełnie nie interesują	23	12	23	23
Trudno powiedzieć	3	2	4	4

Respondenci zainteresowani polityką i mający sprecyzowane sympatie partyjne w wyraźnie większym stopniu niż pozostali interesują się uczestnictwem w tym wydarzeniu politycznym. Największe zainteresowanie wyborami samorządowymi przejawiają zwolennicy PSL, PO, PiS oraz SLD. Relatywnie najmniej interesują się nimi potencjalni wyborcy UP i Samoobrony - ponad połowa sympatyków tych partii nie jest zainteresowana wyborami.

Tabela 2

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych	W tym roku odbędą się nowe wybory samorządowe do rad gminnych, powiatowych i sejmików wojewódzkich. Czy Pana(ia) wybory te:		
	interesują	nie interesują	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PSL	70	27	3
PO	65	35	0
PiS	64	36	0
SLD	61	36	3
LPR	52	47	1
Samoobrona	48	51	1
UP	39	61	0

JAKIE WYBORY?

Ostatnie dyskusje i projekty wskazują, że zapowiadane w programie wyborczym SLD bezpośrednie wybory wójtów, burmistrzów i prezydentów miast mogą nie zostać wprowadzone w tym roku lub przyjąć formę ograniczoną (bezpośrednie w pierwszej turze, niebezpośrednie - w drugiej). W mediach mówi się też o krytycyzmie lokalnych działaczy SLD wobec koncepcji wyborów bezpośrednich. Zdaniem niektórych przedstawicieli tej partii wybory bezpośrednie będą sprzyjać ugrupowaniom lub komitetom wyborczym mającym wśród swoich kandydatów lokalnych liderów, osoby znane lub polityków o bardzo wyrazistych osobowościach. W bezpośrednim starciu mniej znanym kandydatom SLD (bardziej znani są już zaangażowani w rządzenie) będzie dużo trudniej rywalizować z popularnymi politykami innych opcji, niż w sytuacji, gdyby to rady decydowały o wyborze wójta, burmistrza czy prezydenta miasta i wybór na te stanowiska był związany z partyjnym układem sił w samorządzie. Ponadto SLD cieszy się obecnie mniejszym poparciem niż w czasie wyborów parlamentarnych, zatem rywalizacja o głosy wyborców może być trudniejsza niż kilka miesięcy temu.

Poza kalkulacjami stricte politycznymi przywoływane są także ważne argumenty merytoryczne, przemawiające za odłożeniem wprowadzenia wyborów bezpośrednich. Przede wszystkim chodzi o konieczność prawnego umocowania nowej instytucji, jaką w całym systemie władzy lokalnej będzie wybrany w bezpośrednich wyborach burmistrz czy wójt. Wiąże się to zarówno z wprowadzeniem konkretnych rozwiązań prawnych, np. procedur nadzwyczajnych w przypadku odwoływania z tych stanowisk, jak i ustrojowym pogodzeniem pozycji i kompetencji rad samorządowych z wybranymi w wyborach bezpośrednich (a więc mającymi bardzo silny mandat społeczny) wójtami, burmistrzami czy prezydentami miast. Tego rodzaju regulacje ustrojowe wymagają wielkiej staranności, a zatem także czasu na ich dobre przygotowanie.

Ewentualna decyzja o rezygnacji z wyborów bezpośrednich raczej nie spotka się z dobrym przyjęciem wśród Polaków, gdyż wyraźna ich większość wolałaby - według własnych deklaracji - wybierać bezpośrednio nie tylko radnych, ale także decydować o tym, kto będzie pełnił najważniejsze funkcje w samorządzie lokalnym. W porównaniu z pomiarem sprzed trzech miesięcy nieznacznie wzrósł (z 64% do 68%) odsetek zwolenników bezpośrednich wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast.

Tabela 3

Dotychczas w wyborach samorządowych mieszkańcy wybierają radnych, a radni wybierają zarząd gminy (miasta) oraz wójta (burmistrza, prezydenta miasta). Jak Pan(i) wolał(a)by wybierać w swojej gminie (mieście)?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	I 2002	IV 2002
	w procentach	
Wolał(a)bym, aby - jak dotychczas - wybierać tylko radnych, którzy potem wybiorą wójta (burmistrza, prezydenta miasta)	10	11
Wolał(a)bym bezpośrednio wybierać nie tylko radnych, ale i wójta (burmistrza, prezydenta miasta)	64	68
Jest mi to obojętne	20	16
Trudno powiedzieć	6	5

Za wyborami bezpośrednimi najczęściej optują wyborcy PO, najbardziej obojętny stosunek do tej kwestii mają potencjalni wyborcy LPR.

Tabela 4

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych	Dotychczas w wyborach samorządowych mieszkańcy wybierają radnych, a radni wybierają zarząd gminy (miasta) oraz wójta (burmistrza, prezydenta miasta). Jak Pan(i) wolał(a)by wybierać w swojej gminie (mieście)?			
	Wolał(a)bym, aby - jak dotychczas - wybierać tylko radnych, którzy potem wybiorą wójta (burmistrza, prezydenta miasta)	Wolał(a)bym bezpośrednio wybierać nie tylko radnych, ale i wójta (burmistrza, prezydenta miasta)	Jest mi to obojętne	Trudno powiedzieć
	w procentach			
PO	13	84	3	0
PSL	12	75	13	1
PiS	16	75	5	4
SLD	12	74	11	3
UP	14	71	13	2
Samoobrona	14	70	13	3
LPR	8	66	20	5

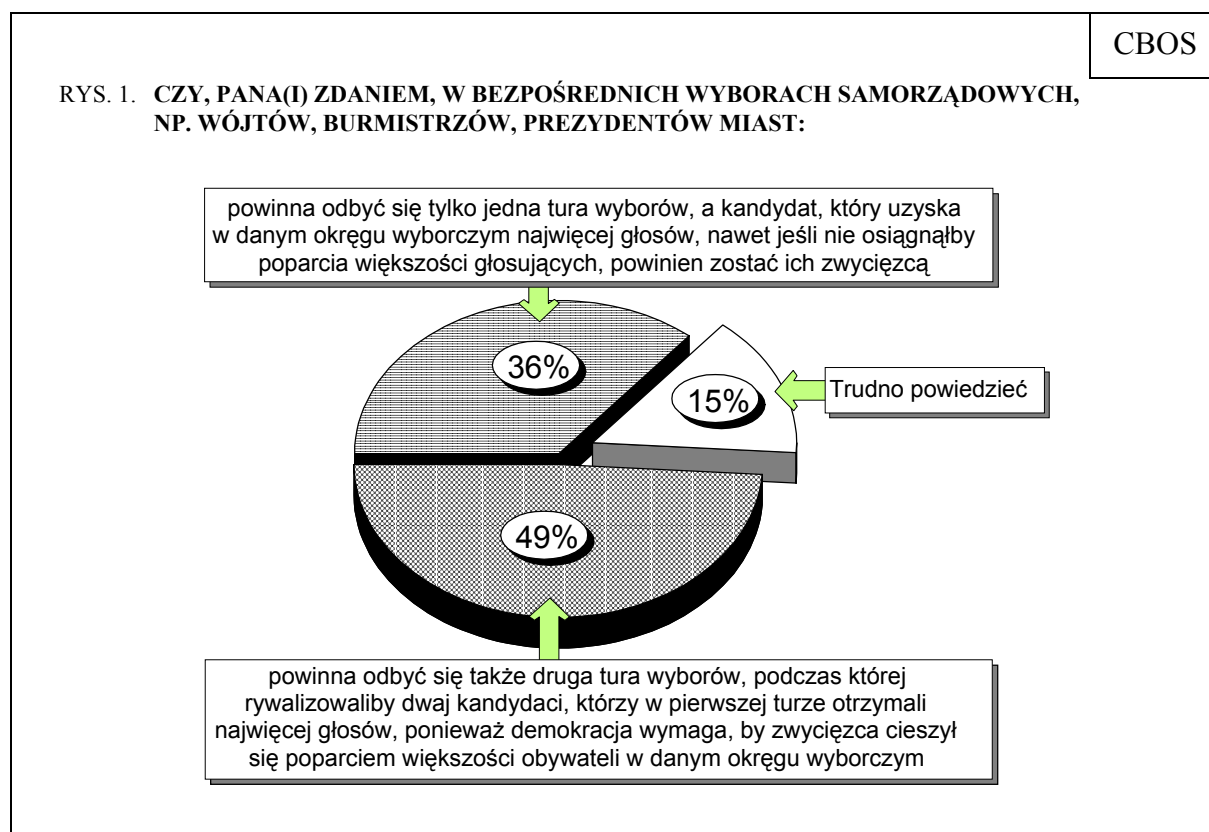
Poziom zainteresowania wyborami samorządowymi sprzyja poparciu dla koncepcji bezpośrednich wyborów wójtów, burmistrzów czy prezydentów miast. Osoby interesujące się wyborami chciałyby mieć jak największy bezpośredni wpływ na to, co będzie się działo w samorządach. Osobom niezainteresowanym wyborami częściej jest to obojętne.

Tabela 5

W tym roku odbędą się nowe wybory samorządowe do rad gminnych, powiatowych i sejmików wojewódzkich. Czy Pana(ią) wybory te:	Dotychczas w wyborach samorządowych mieszkańcy wybierają radnych, a radni wybierają zarząd gminy (miasta) oraz wójta (burmistrza, prezydenta miasta). Jak Pan(i) wolał(a)by wybierać w swojej gminie (mieście)?			
	Wolał(a)bym, aby - jak dotychczas - wybierać tylko radnych, którzy potem wybiorą wójta (burmistrza, prezydenta miasta)	Wolał(a)bym bezpośrednio wybierać nie tylko radnych, ale i wójta (burmistrza, prezydenta miasta)	Jest mi to obojętne	Trudno powiedzieć
	w procentach			
- bardzo interesują	11	86	3	1
- raczej interesują	13	82	5	1
- raczej nie interesują	16	66	16	3
- zupełnie nie interesują	4	46	39	11

Niemal połowa ankietowanych (49%) optuje za tym, aby w bezpośrednich wyborach - jeśli do takich dojdzie - wójtów, burmistrzów czy prezydentów miast wybierano w ten sposób, by na zwycięzcę głosowała ponad połowa wyborców w danym okręgu. Przewiduje się zatem przeprowadzenie także drugiej tury wyborów, jeżeli w pierwszej warunek ten nie zostałby spełniony. Ponad jedna trzecia badanych (36%) wolałaby raczej, aby nie było drugiej tury, a funkcję burmistrza czy wójta powinno się powierzyć temu kandydatowi, który uzyskał najwięcej głosów, nawet jeśli nie osiągnąłby poparcia większości głosujących.

Badanie realizowaliśmy przed ogłoszeniem projektu zakładającego, że w drugiej turze wybór burmistrza, wójta lub prezydenta miasta dokonywany byłby przez radnych. Należy podkreślić, że wśród respondentów mających pogląd na pożądany przebieg wyborów samorządowych przeważa opinia o konieczności przeprowadzenia drugiej tury wyborów bezpośrednich.

Za przeprowadzeniem, w razie konieczności, także drugiej tury wyborów najbardziej zdecydowanie opowiadają się zadeklarowani zwolennicy PO i PiS - ponad połowa elektoratów tych partii jest za tym, by wszelkie procedury demokratyczne zostały wyczerpane do końca. Relatywnie najwięcej wątpliwości co do sensowności drugiej tury wyborów mają natomiast sympatycy Samoobrony oraz SLD - w elektoratach tych ugrupowań nieco przeważa opinia, że wybory powinny zakończyć się na pierwszej turze.

Tabela 6

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych	Czy, Pana(i) zdaniem, w bezpośrednich wyborach samorządowych, np. wójtów, burmistrzów, prezydentów miast:		
	powinna odbyć się tylko jedna tura wyborów	powinna odbyć się także druga tura wyborów	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PO	33	65	2
PiS	33	55	12
UP	47	49	5
PSL	50	48	2
LPR	38	46	16
SLD	47	44	9
Samoobrona	47	39	14

SYSTEM WIĘKSZOŚCIOWY CZY PROPORCJONALNY?

Właściwie od czasu, kiedy w Polsce ponownie zaczęły funkcjonować instytucje samorządowe z prawdziwego zdarzenia i mają miejsce prawdziwe wybory do samorządów, powracają propozycje, by wybory te odbywały się według systemu większościowego, w którym w jednym okręgu wyborczym wybiera się tylko jednego radnego. Koncepcja ta z różnych powodów (przede wszystkim zapewne dlatego, że nie sprzyja konsolidacji partii politycznych) nie zyskała przychylności polityków. W dyskusjach dotyczących tegorocznych wyborów pojawiła się idea, by zróżnicować okręgi wyborcze według ich wielkości - w niektórych miejscowościach przeprowadzać wybory właśnie w ten sposób, a w innych pozostać przy systemie proporcjonalnym.

Dwie piąte Polaków (40%) wołałoby, żeby w wyborach samorządowych obowiązywał system większościowy, tzn. w jednym okręgu wyborczym wybierano by jednego radnego. Natomiast o ponad połowę mniejsza liczba badanych (19%) opowiada się za systemem proporcjonalnym. W porównaniu z pomiarem sprzed trzech miesięcy odsetek zwolenników systemu większościowego wzrósł i osiągnął poziom bliski najlepszemu wynikowi - z grudnia 2000 roku.

Tabela 7

Jaki system wyborów jest, Pana(i) zdaniem, lepszy:	Wskazania respondentów według terminów badań			
	XII 2000	III 2001	I 2002	IV 2002
	w procentach			
- system większościowy, w którym w jednym okręgu wybiera się tylko po jednym radnym każdego szerebła (gminy, powiatu, województwa), który uzyskał największą liczbę głosów	44	32	34	40
- system proporcjonalny, w którym w jednym okręgu wyborczym wybiera się po kilku radnych każdego szerebła, a mandaty dzieli się proporcjonalnie do liczby głosów, jakie padły na listy poszczególnych komitetów wyborczych	16	24	19	19
Jest mi to obojętne	21	26	29	30
Trudno powiedzieć	19	18	18	11

System większościowy najsilniej akceptują zwolennicy PO i PSL. Najmniejsze zainteresowanie takim rozwiązaniem wykazują potencjalni wyborcy SLD i UP.

Tabela 8

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych	Jaki system wyborów jest, Pana(i) zdaniem, lepszy:			
	system większościowy	system proporcjonalny	Jest mi to obojętne	Trudno powiedzieć
	w procentach			
PO	58	24	11	7
PSL	57	9	28	7
PiS	49	23	22	6
LPR	47	20	22	11
Samoobrona	47	21	23	9
UP	43	14	38	5
SLD	42	25	25	7

Odpowiedzi ankietowanych potwierdzają tezę, że Polacy optują za jak najszerszym zakresem partycypacji obywateli w decyzjach dotyczących władzy i rządzenia. Zdecydowana większość opowiada się za wyborami bezpośrednimi wójtów, burmistrzów i prezydentów miast. Wśród ankietowanych przeważa też opinia, że wszelkie procedury demokratyczne powinny być w tych wyborach wyczerpane do końca, a zatem - by odbyły się dwie tury bezpośrednich wyborów, jeśli w pierwszej zwycięzca nie otrzymałby poparcia ponad połowy wyborców. Polakom bardziej odpowiada system większościowy i wybór jednego kandydata w jednym okręgu wyborczym niż system proporcjonalny i dzielenie miejsc według proporcji zdobytych głosów. Ankietowani tym częściej popierają bezpośredni udział obywateli w decyzjach dotyczących rządzenia, im bardziej zainteresowani są polityką i wyborami. Jednak ogólne zainteresowanie wyborami samorządowymi wciąż nie jest najwyższe - co drugi respondent deklaruje, że nie interesuje się nimi. Jednocześnie warto przypomnieć², że w porównaniu z początkiem lat dziewięćdziesiątych w opinii Polaków wyraźniej obniżyła się ranga wyborów samorządowych niż prezydenckich czy parlamentarnych.

Opracował
Krzysztof PANKOWSKI

² Patrz komunikat CBOS „Moja miejscowość - oceny przed wyborami samorządowymi”, luty 2002.

A N E K S

Tabela 1. W tym roku odbęda się nowe wybory samorządowe do rad gminnych, powiatowych i sejmików wojewódzkich. Czy Pana(ią) wybory te:

	interesu- ją	nie inte- resują	Trudno powiedzieć (%)	Liczba osób
Ogółem	46	50	4	1044
Płeć				
Mężczyźni	52	45	3	498
Kobiety	40	55	5	546
Wiek				
18-24 lat	26	71	3	161
25-34	51	45	4	188
35-44	47	50	3	193
45-54	55	41	5	220
55-64	50	45	5	116
65 lat i więcej	44	52	4	166
Miejsce zamieszkania				
Wies	51	44	5	376
Miasto do 20 tys.	56	43	1	114
20-100 tys.	47	51	3	209
101-500 tys.	37	60	4	219
501 tys. i więcej mieszk.	37	60	3	126
Wykształcenie				
Podstawowe	33	63	4	275
Zasadnicze zawodowe	47	50	3	311
Średnie	49	45	6	354
Wyższe	65	35	1	104
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	66	33	1	70
Prac. umysł. niż. szczebla	47	50	3	84
Pracownicy fiz.- umysł.	55	42	4	77
Robotnicy wykwalifikowani	48	49	3	81
Robotnicy niewykwalifik.	54	46	0	31
Rolnicy	64	33	3	61
Pracujący na własny rach.	45	48	8	50
Bierni zawodowo				
Rencisci	43	52	5	121
Emeryci	47	48	5	180
Uczniowie i studenci	17	78	6	84
Bezrobotni	42	55	3	171
Gospodynie domowe i inni	34	64	2	34
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	54	43	3	143
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	55	41	4	89
sekt. pryw. poza rolnict.	46	50	4	172
prywatnym gosp. rolnym	64	32	3	65
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	44	53	3	145
300-399	39	59	1	92
400-599	41	57	2	191
600-800	45	52	3	159
Powyżej 800 zł	54	43	3	196
Ocena własnych war. mater.				
Złe	42	55	3	324
Średnie	46	49	5	491
Dobre	52	46	2	230
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	49	43	7	56
Raz w tygodniu	50	47	3	549
1-2 razy w miesiącu	41	54	5	156
Kilka razy w roku	41	56	3	191
W ogóle nie uczestniczy	39	57	4	91
Poglądy polityczne				
Lewica	53	44	4	270
Centrum	50	48	3	279
Prawica	54	45	1	229
Trudno powiedzieć	28	64	7	266

Tabela 2. Dotychczas w wyborach samorządowych mieszkańcy wybierają radnych, a radni wybierają zarząd gminy (miasta) oraz wojtę (burmistrza, prezydenta miasta).
Jak Pan(i) wolai(a)by wybierać w swojej gminie (mieście)? 1 - Wolai(a)bym, aby - jak dotychczas - wybierać tylko radnych, którzy potem wybiorą wojtę (burmistrza, prezydenta miasta); 2 - Wolai(a)bym bezpośrednio wybierać nie tylko radnych, ale i wojtę (burmistrza, prezydenta miasta);
3 - Jest mi to obojętne

	1	2	3	(%) Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	11	68	16	5	1044
Płeć					
Mężczyźni	11	72	14	3	498
Kobiety	11	64	17	7	546
Wiek					
18-24 lat	13	67	17	3	161
25-34	11	75	10	4	188
35-44	12	72	12	4	193
45-54	8	72	15	5	220
55-64	10	66	19	4	116
65 lat i więcej	14	52	24	10	166
Miejsce zamieszkania					
Wies	13	70	13	4	376
Miasto do 20 tys.	9	69	12	9	114
20-100 tys.	8	73	16	4	209
101-500 tys.	10	65	22	4	219
501 tys. i więcej mieszk.	16	58	18	8	126
Wykształcenie					
Podstawowe	13	58	21	8	275
Zasadnicze zawodowe	10	69	16	5	311
Średnie	9	71	15	4	354
Wyższe	14	80	4	2	104
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	16	80	3	2	70
Prac. umysł. niż. szczebla	9	72	15	4	84
Pracownicy fiz.- umysł.	13	73	8	5	77
Robotnicy wykwalifikowani	13	72	13	2	81
Robotnicy niewykwalifik.	6	72	16	6	31
Rolnicy	13	75	8	3	61
Pracujący na własny rach.	12	79	8	2	50
Bierni zawodowo					
Renciści	7	64	19	9	121
Emeryci	11	56	24	9	180
Uczniowie i studenci	14	64	18	4	84
Bezrobotni	11	69	19	2	171
Gospodynie domowe i inni	4	64	21	11	34
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	11	78	9	2	143
społce właścicieli	11	74	10	5	89
prywatnych i państwa	14	71	12	3	172
sekt. prywat. poza rolnict.	14	74	9	3	65
prywatnym gosp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
Do 299 zł	8	67	20	5	145
300-399	8	74	16	1	92
400-599	9	68	18	5	191
600-800	13	66	14	7	159
Powyżej 800 zł	15	71	11	2	196
Ocena własnych war. mater.					
Złe	8	69	19	5	324
Średnie	12	65	17	6	491
Dobre	14	73	10	3	230
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	7	67	15	10	56
Raz w tygodniu	13	67	16	5	549
1-2 razy w miesiącu	10	76	11	2	156
Kilka razy w roku	9	68	17	6	191
W ogóle nie uczestniczy	9	64	21	6	91
Poglądy polityczne					
Lewica	12	73	12	3	270
Centrum	11	73	13	3	279
Prawica	14	71	10	4	229
Trudno powiedzieć	8	55	27	10	266

Tabela 3. Czy, Pana(i) zdaniem, w bezpośrednich wyborach samorządowych, np. wójtów, burmistrzów, prezydentów miast: 1 - powinna odbyć się tylko jedna tura wyborów, a kandydat, który uzyska w danym okręgu wyborczym najwięcej głosów, nawet jeśli nie osiągnąłby poparcia większości głosujących, powinien zostać ich zwycięzcą; 2 - powinna się odbyć także druga tura wyborów, podczas której rywalizowałiby dwaj kandydaci, którzy w pierwszej turze otrzymali najwięcej głosów, ponieważ demokracja wymaga, by zwycięzca cieszył się poparciem większości obywateli w danym okręgu wyborczym (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	36	49	15	1044
Płeć				
Mężczyźni	37	53	10	498
Kobiety	35	44	20	546
Wiek				
18-24 lat	34	56	10	161
25-34	31	56	13	188
35-44	41	46	13	193
45-54	38	51	11	220
55-64	34	44	22	116
65 lat i więcej	36	37	27	166
Miejsce zamieszkania				
Wies	37	48	15	376
Miasto do 20 tys.	36	48	16	114
20-100 tys.	40	45	15	209
101-500 tys.	28	57	15	219
501 tys. i więcej mieszk.	40	44	16	126
Wykształcenie				
Podstawowe	32	43	24	275
Zasadnicze zawodowe	42	42	15	311
Średnie	33	56	11	354
Wyższe	37	56	7	104
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	32	63	5	70
Prac. umysł. niż. szczebla	35	55	10	84
Pracownicy fiz. - umysł.	36	50	14	77
Robotnicy wykwalifikowani	38	48	13	81
Robotnicy niewykwalifik.	44	30	26	31
Rolnicy	38	54	8	61
Pracujący na własny rach.	30	66	4	50
Bierni zawodowo				
Renciści	37	40	22	121
Emeryci	37	38	26	180
Uczniowie i studenci	28	63	9	84
Bezrobotni	40	48	12	171
Gospodynie domowe i inni	35	40	25	34
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	34	53	13	143
społec. właścicieli	44	47	9	89
prywatnych i państwa	33	56	10	172
sekt. pryw. poza rolnict.	37	55	9	65
prywatnym gosp. rolnym				
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	26	53	21	145
300-399	41	48	11	92
400-599	40	42	18	191
600-800	40	46	13	159
Powyżej 800 zł	39	52	9	196
Ocena własnych war. mater.				
Złe	35	47	18	324
Średnie	37	46	17	491
Dobre	36	57	7	230
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	28	52	20	56
Raz w tygodniu	41	43	16	549
1-2 razy w miesiącu	28	57	15	156
Kilka razy w roku	35	51	14	191
W ogóle nie uczestniczy	28	60	11	91
Poglądy polityczne				
Lewica	46	46	8	270
Centrum	38	49	13	279
Prawica	31	60	9	229
Trudno powiedzieć	28	41	31	266

Tabela 4. Jaki system wyborów jest, Pana(i) zdaniem, lepszy: 1 - system większościowy, w którym w jednym okręgu wybiera się tylko po jednym radnym każdego szczebla (gminy, powiatu, województwa), który uzyskał największą liczbę głosów; 2 - system proporcjonalny, w którym w jednym okręgu wyborczym wybiera się po kilku radnych każdego szczebla, a mandaty dzieli się proporcjonalnie do liczby głosów, jakie padły na listy poszczególnych komitetów wyborczych; 3 - Jest mi to obojętne

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	40	19	30	11	1044
Płeć					
Mężczyźni	47	20	27	6	498
Kobiety	33	19	33	15	546
Wiek					
18-24 lat	36	23	36	4	161
25-34	52	18	24	6	188
35-44	42	21	26	11	193
45-54	44	19	27	10	220
55-64	34	21	34	11	116
65 lat i więcej	25	15	38	22	166
Miejsce zamieszkania					
Wies	41	15	33	12	376
Miasto do 20 tys.	36	27	24	13	114
20-100 tys.	41	18	28	12	209
101-500 tys.	37	22	34	6	219
501 tys. i więcej mieszk.	42	23	25	10	126
Wykształcenie					
Podstawowe	23	17	46	14	275
Zasadnicze zawodowe	44	17	27	12	311
Średnie	46	21	26	7	354
Wysze	52	28	14	6	104
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	59	28	8	5	70
Prac. umysł. niż. szczebla	39	18	32	11	84
Pracownicy fiz.- umysł.	50	22	19	9	77
Robotnicy wykwalifikowani	51	17	28	5	81
Robotnicy niewykwalifik.	39	23	30	8	31
Rolnicy	53	16	27	3	61
Pracujący na własny rach.	45	36	12	7	50
Bierni zawodowo					
Renciści	26	22	31	21	121
Emeryci	30	14	39	17	180
Uczniowie i studenci	31	22	43	4	84
Bezrobotni	39	18	36	7	171
Gospodynie domowe i inni	45	7	30	18	34
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	46	20	25	9	143
spółce właścicieli	58	12	22	7	89
prywatnych i państwa	45	20	19	7	172
sekt. pryw. poza rolnict.	54	15	28	4	65
prywatnym gosp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
Do 299 zł	37	13	38	13	145
300-399	42	15	31	12	92
400-599	37	17	34	12	191
600-800	40	16	33	10	159
Powyżej 800 zł	49	22	24	6	196
Ocena własnych war. mater.					
Złe	36	17	34	13	324
Średnie	40	17	32	10	491
Dobre	44	29	21	7	230
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	33	22	26	19	56
Raz w tygodniu	40	18	31	11	549
1-2 razy w miesiącu	42	17	33	8	156
Kilka razy w roku	40	21	28	10	191
W ogóle nie uczestniczy	40	23	32	5	91
Poglądy polityczne					
Lewica	47	19	27	7	270
Centrum	43	21	30	7	279
Prawica	41	28	24	7	229
Trudno powiedzieć	28	11	40	21	266